В римській поезії ямбічний сенарій міг поєднуватися з ямбічним диметром, утворюючи **ямбічну строфу**:

∪ – / ∪ – / ∪ // – / ∪ – / ∪ – / ∪ –
∪ – / ∪ – / ∪ – / ∪ –.

Ямбічною строфою написані чотири епіграми Марціала, що складає 0,3 % його всіх епіграм. Наприклад:

Aestus serenos aureo franges Tago
Obscurus umbris arborum;
Avidam rigens Dercenna placabit sitim
Et Nutha, quae vincit nives.

(Ep. I. 49, 15-18).

У Марціала один раз зустрічається віршовий розмір – **сотадей**, що скдадає 0,03 % його всіх епіграм. Називається на честь олександрійського поета Сотада (III ст. до н. е.). Він складається з двох спадних іоніків (ionicus a majore [Звонська, Шовковий 2006: 559]) та трохеїчного каталектичного диметра:

– – ∪∪ / – – ∪∪ / – ∪ / – ∪ / – ∪.

Наприклад:

Hās cŭm geminā cŏmpede dĕdicāt catēnas

(Ep. III, 29, 1).

Слід відмітити, що Марціал не визнає шукання граматичних форм заради розміру і в цьому відношенні протиставляє “латинську Музу вільній грецькій [Савельєва 1950: 144]”. Він вдало знаходить адекватний метричний малюнок для кожної конкретної ситуації чи думки.

Література

Гаспаров М. Л. Очерк истории европейского стиха. – М.: «Наука», 1989 г. – 304 с. *Звонська Л. Л., Шовковий В. М.* Латинська мова: Підручник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2006. – 711 с. – (Вища освіта XIX століття). *Кузнецов А. Е.* Латинская метрика. – Тула: Гриф и К, 2006 г. – 554 с. *Савельєва Л. И.* Эпиграммы Марциала. Дисс. на соиск. уч. степ. канд. филол. наук. – М., 1950 г. – 219 с. *Тарасов Л. Ф.* О методике лингвистического анализа поэтического произведения // Анализ художественного текста: Сборник статей / Гл. ред. Н. М. Шанский. – М.: Педагогика, 1975 г. – Вып. 1. – 119 с. (с. 62-68). *Martialis M. Val.* Epigrammata / Recognovit brevique adnotatione critica instruxit W. M. Lindsay. – Editio altera. – Oxford. (classical texts)

УДК 81’367.335

ПЛОТКІНА М. Г.
(*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка***)**

ФУНКЦІОНУВАННЯ СКЛАДНОГО СИНТАКСИЧНОГО ЦІЛОГО У РОМАНАХ ДОБИ РЕГЕНТСТВА

Розвідка має історичний характер, оскільки її присвячено дослідженню складного синтаксичного цілого в романах англійської письменниці доби Регентства Дж. Остін. Метою представленої статті є виявлення функціональних особливостей цієї синтаксичної одиниці.
Ключові слова: складне синтаксичне ціле, речення, складне речення, тема, рема.
Плоткина М.Г. Функционирование сложного синтаксического целого в романах периода Регентства. Статья носит исторический характер, поскольку она посвящена исследованию сложного синтаксического целого в романах английской писательницы периода Регентства Дж. Остин. Целью представленной статьи является выявление функциональных особенностей этой синтаксической единицы.
Ключевые слова: сложное синтаксическое целое, предложение, сложное предложение, тема, рема.
Plotkina M.H. Functioning of Complex Syntactic Whole in the Novels of the Regency Era. The article is of historical character, because it is devoted to investigation of the complex syntactic whole in the novels of Jane Austen, the English writer of the Regency Era. The aim of the given article is to reveal functional peculiarities of this syntactic unit.
Key words: complex syntactic whole, sentence, composite sentence, theme, rheme.

Еволюція мовних одиниць є невичерпним джерелом для наукового пошуку лінгвістів, коло інтересів яких охоплює синтаксичний рівень мови. Попри існування значної кількості робіт як вітчизняних (О.М. Мухін, Г.Я.Солганік, В.Н. Дігмай, Н.Н. Арват та ін.), так і зарубіжних мовознавців (Т. ван Дейк, У. Тіле та ін.), у фокусі уваги яких є сучасний стан розвитку складного синтаксичного цілого (далі ССЦ), можна говорити про існування певної лакуни у галузі історичних досліджень цієї синтаксичної одиниці. Саме цей факт зумовлює здійснення даної розвідки, **мета** якої полягає у

вивченні особливостей функціонування ССЦ у романах доби Регентства – періоду завершення формування сучасної англійської літературної мови. Поставлена мета передбачає розв'язання таких **конкретних завдань**:

– дослідити погляди на ССЦ як синтаксичне утворення найвищого рівня у панівних граматиках зазначеного періоду;

– представити ССЦ як найвищу ланку парадигми складного речення в романах доби Регентства;

– окреслити його основні функціональні ознаки.

Матеріалом дослідження слугували ССЦ творів найталановитішої англійської романістки початку XIX ст Дж. Остін (1775 – 1817), якій удалося вдихнути в текст романів свіже повітря свого часу, відтворити реальну картину життя дрібнопомісного дворянства в добу Регентства – час правління старшого сина короля Георга III – принца Уельського, згодом Георга IV. Цей період у житті британського суспільства пов'язаний із відповідними культурними реаліями, що склалися під впливом смаків самого регента та наближених до нього людей. Звичаї, поведінка та людські стосунки цього часу найкраще відтворені саме в романах Дж. Остін [Encyclopedia of Romanticism, 1992, c. 487 – 488].

Об'єктом представленої розвідки є ССЦ романів Дж. Остін, її **предметом** – функціональні ознаки зазначених синтаксичних одиниць.

Мовна ситуація в Англії цього періоду характеризується впливом пуританської естетики, використанням класичних моделей логіки, кодифікацією норми у словниках та граматиках, витонченістю прозового стилю, впливом науки на методи дослідження англійської мови, які обмежують її набором правил, допомагають установити мовний стандарт, а головне – назавжди закріпити її раціональну та витончену форму [Mee, c. 273 – 274; Robertson, 2001, c. 123 – 125].

Оскільки всі романи Дж. Остін були створені впродовж двох десятиліть ("Northanger Abbey" (1799), "Pride and Prejudice" (1809), "Sense and Sensibility" (1811), "Mansfield Park" (1813), "Emma" (1815) та "Persuasion" (1816)), можна стверджувати, що вони є яскравим зразком англійської мови доби Регентства.

Формування граматичних навичок письменниці відбувалося за часів панування "нормативної та прескриптивної" граматик Р. Лоута (1762) та Л. Мюррея (1794), які мали класичні засади, цілком відповідаючи ідеалу правильності й вимогам до дотримування правил [Mee, 2001, c. 376; Murray ; Nist, 1978, c. 281]. У фокусі уваги згаданих авторів перебувала переважно морфологічна система англійської мови, в той час коли її синтаксис розглядався вкрай обмежено. Ідентифікуючи речення як "скупчення слів, які виражені у відповідній формі, організовані у відповідному порядку та поєднані для вираження завершеної думки / смислу" (Переклад наш – П.М.) [Lowth], "скупчення слів, які формують завершену думку / смисл" (Переклад наш – П.М.) [Murray], обидва дослідника наголошували на існуванні двох видів речення: простого, що містить один підмет та одне фінітне дієслово, та складного, до складу котрого входять два речення, поєднаних разом за допомогою одного чи більше єднальних слів [Lowth, Murray]. Щодо ССЦ, яке є об'єктом нашого дослідження та кваліфікується сучасними синтаксистами як найкрупніша одиниця синтаксису, що являє собою структурно-смислову / структурно-семантичну єдність [Валгина,2003; Ющук, 2004], в представлених джерелах не існує жодної згадки про неї, хоча наявність останньої у творах письменниці є цілком очевидною [Плоткіна, 2009]. Крім того, виявляється можливим розглядати ССЦ в романах Дж. Остін як член парадигми складного речення [Плоткіна, 2009].

Емпірично встановлено, що питома вага ССЦ у творах Дж. Остін становить 8 % від загальної кількості складних реченнєвих утворень, структурна маніфестація яких є не тільки одним із проявів ідіостилю письменниці (57.5 % ССЦ належать до моделей, виділених нами як авторська ознака) [Плоткіна, 2009], а і визначає особливості їхнього функціонування в мовленні. Особливе місце ці синтаксичні одиниці займають у романах "Northanger Abbey" (7.2 %), "Mansfield Park" (8.75 %), "Emma"(13 %) та "Persuasion" (13.6 %).

Дослідження виявило, що найпоширенішими у романах є ССЦ на зразок:

(1) *Catherine listened with astonishment. She knew not how to reconcile two such very different accounts of the same thing; for she had not been brought up to understand the propensities of a rattle, nor to know how many idle assertions and impudent falsehoods the excess of vanity will lead* (N/A: 53).

(2) *Catherine had never thought on the subject till that moment; but, upon examining her purse, was convinced that that but for this kindness of her friend, she might have been turned from the house without even the means of getting home; and the distress in which she must have been thereby involved filling the minds of both, scarcely another word was said by either during the time of their remaining together. Short, however, was that time* (N/A: 213).

Синтаксичні конструкції нібито віддзеркалюють одна одну. Крім того, в більшості випадків вони співпадають з абзацом. У прикладі (1) тема ССЦ задана в першому простому за структурою реченні. Складне речення виявляється ремою ССЦ, котра функціонально орієнтована на розкриття теми. Просте речення виявляється своєрідним висновком, підбиттям підсумків та виконує функцію реми, як елемента конструкції, найважливішого інформативно, у прикладі (2). Представлені побудови підтверджують ідею Т. Водоватової про те, що речення, тематичні за характером, та речення, рематичні за характером, складають надфразний мовленнєвий твір, який в цілому характеризується тема-рематичним (актуальним) членуванням (Водоватова, 2006: 141).

Смислові та структурні зв'язки речень у складі ССЦ дозволяють сприймати їх як дещо ціле, оскільки зміст першого речення продовжується та розкривається в другому і т.д., доки мікротема не буде розкрита повністю. Різні за своєю структурою самостійні речення вільно приєднуються одне до одного, зв'язуючись переважно за смислом, а не синтаксично (Беляев, 2003; Єрмоленко, 2001; Розенталь, 2001; Селіванова, 2006 та ін).

Існування ССЦ як функціональної одиниці дозволяє говорити про тематизацію реми попереднього речення в наступному (3), а також синтаксичний повтор (4) як засоби зв'язку між складниками цілого:

(3) *I could name, at this moment, at least six young men within six miles of us, who are wild to be admitted into our company, and there are one or two that would not disgrace us; I should not be afraid to trust* ***either of the Olivers or Charles Maddox***. ***Tom Oliver*** *is a very clever fellow, and* ***Charles Maddox*** *is as gentlemanlike a man as you will see anywhere, so I will take my horse early tomorrow morning, and ride over to Stoke, and settle with one of them* (M/P: 152).

(4) ***He was determined*** *to make it by marriage.* ***He was determined****, at least, not to mar it by an imprudent marriage; and I know it was his belief (whether justly or not, of course I cannot decide), that your father and sister, in their civilities and invitations, were designing a match between the heir and the young lady, and it was impossible that such a match should have answered his ideas of wealth and independence* (P: 200).

Попередні ССЦ указаної моделі (1), (2), (4), а також інших (3), (5), (6) зазвичай вживані для опису подій або характерів, оскільки саме в цьому полягає авторська інтенція, пор.:

(5)*The last office of the four carriage-horses was to draw Sir Walter, Miss Elliot, and Mrs. Clay to Bath. The party drove off in very good spirits; Sir Walter prepared with condescending bows for all the afflicted tenantry and cottagers who might have had a hint to show themselves, and Anne walked up at the same time in a sort of desolate tranquility to the Lodge, where she was to spend the first week* (P: 33).

(6) *Mr. Allen, who owned the chief of the property about Fullerton, the village in Wiltshire where the Morlands lived, was ordered to Bath for the benefit of a gouty constitution; and his lady, a good humoured woman, fond of Miss Morland, and probably aware that, if adventures will not befall a young lady in her own village, she must seek them abroad, invited her to go with them. Mr. and Mrs. Morland were all compliance, and Catherine all happiness* (N/A: 5).

У текстах романів трапляються ССЦ, рематична частина яких слугує поясненням причини. Остання, відповідно, окреслена їхнім тематичним елементом, напр.:

(7) *Mr Gardiner left them soon after breakfast. The fishing scheme had been renewed the day before, and a positive engagement made of his meeting some of the gentlemen at Pemberley by noon* (P/P: 204).

Цікавими, хоча й не чисельними, виявляються також випадки, коли ССЦ має структуру "питання – відповідь", у котрих саме пунктуаційне оформлення сприяє зміцненню зв'язків у середині синтаксичного утворення, напр.:

(8) *Would the veil in which Mrs. Tilney had last walked, or the volume in which she had last read, remain to tell what nothing else was allowed to whisper? No; whatever might have been the General's crimes, he had certainly too much wit to let them sue for detection* (N/A: 178).

Таким чином, проведена розвідка дозволяє стверджувати, що, по-перше, попри відсутність згадок про ССЦ у панівних граматичних джерелах кінця XVIII – початку XIX ст., ця синтаксична одиниця знайшла свою реалізацію в романах Дж. Остін, яка є однією з найвідоміших письменниць доби Регентства, по-друге, поряд з іншими членами парадигми складного речення вона несе в собі відбиток авторства не тільки на структурному рівні, як то було відзначено у наших попередніх дослідженнях, а й на рівні функціонування в мовленні (являє собою синтаксичну одиницю, що складається з речень які на першому етапі актуального членування мають тематичний та рематичний характер та використовуються переважно для опису персонажів та подій).

Література

Беляев Ю.И. Синтаксис современного русского литературного языка / Юрий Иванович Беляев.– Херсон: Изд-во

ХГУ, 2003. – 496 с. *Валгина Н.С.* Современный русский язык. Синтаксис / Нина Сергеевна Валгина. – М.: Высшая школа, 2003. – 416 с. *Водоватова Т.Е.* Актуальное членение речевых произведений на сверхфразовом уровне // Вестник СамГУ. – 2006. – №1. – (41). – С. 139 – 145. Єрмоленко С. Я. Українська мова: короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / Єрмоленко С. Я, Бибик С. П., Тодор О. Г. – К.: Либідь, 2001. – 222 с. *Плоткіна М.Г.* Складне синтаксичне ціле як компонент у парадигмі синтаксичних утворень у романі Дж. Остін "Емма" / М. Г. Плоткіна // Мова і культура. – К.: Видавничій Дім Дмитра Бураго, 2009. – Вип. 11. – Т. X (122). – С. 145 – 149. *Плоткіна М.Г.* Структурні особливості складних речень у романах Дж. Остін / М. Г. Плоткіна // Науковий вісник Чернівецького університету: зб. наук. праць / наук. ред. В. В. Левицький. – Вип. 441 – 443: Германська філологія. – Чернівці: ЧНУ, 2009. – С. 166 – 171. *Розенталь Д.Э.* Словарь-справочник лингвистических терминов / Д. Э. Розенталь, М. А. Теленкова. – М.: Астрель. АСТ, 2001. – 624 с. *Селіванова О.* Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / Олена Селіванова. – Полтава: Довкілля – К, 2006. – 716 с. *Ющук І. П.* Українська мова / Іван Пилипович Ющук. – К.: Либідь, 2004. – 640 с. *Encyclopedia of Romanticism. Culture in Britain. 1780-s – 1830-s* / Ed.L. Dabundo. – L. and NY.: Routledge, 1992. – XIII. – 662 p. *Lowth R.* Short Introduction to English Grammar. – Режим доступу : http:// www.archive.org/stream/shortintroductio00lowtrich/shortintroductio0. *Mee J.* Language / Jon Mee // An Oxford Companion to the Romantic Age. British Culture 1776 – 1832 / I. McCalman (gen. ed.). – Oxford: Oxford University Press, 2001. – P. 369 – 378. *Murray L.* English Grammar / L. Murray. – [Режим доступу]: http: //www.archive.org/stream. *Nist J.* A Structural History of English / John Nist. – NY.: St. Martin's Press, 1978. – 426 p. *Robertson F.* Novels / Fiona Robertson // An Oxford Companion to the Romantic Age. British Culture 1776 – 1832 / I. McCalman (gen. ed.). – Oxford: Oxford University Press, 2001. – P. 286 – 295.

Джерела ілюстративного матеріалу

M/P – Austen Jane. Mansfield Park. – L.: Penguin Books, 1994. – 479 p.
N/A –Austen Jane. Northanger Abbey. – L.: Penguin Books, 1994. – 236 p.
P – Austen Jane. Persuasion. – L.: Penguin Books, 1994. – 254 p.
P/P – Austen Jane. Pride and Prejudice. – L.: Penguin Books, 1994. – 299 p.

УДК 821.111 (73):Гарри Тертлдав

РОМАНЕНКО Я.А.
(Киевский национальный университет им. Тараса Шевченко)

«ОСТАЛОСЬ ЧУТЬ» ГАРРИ ТЕРТЛДАВА – СТАРАЯ ИДЕЯ, НОВОЕ СОДЕРЖАНИЕ

У статті розглядається головний роман серії американського письменника Гаррі Нормана Тертлдава «таймлайн 191» в контексті розвитку сучасного літературного жанру під назвою «альтернативна історія».
Ключові слова: альтернативна історія, історія США, розвилка, таймлайн.
Романенко Я.А. «Осталось чуть» Гарри Тертлдава – старая идея, новое содержание. В статье рассматривается заглавный роман серии американского писателя Гарри Нормана Тертлдава «Таймлайн 191» в контексте развития современного литературного жанра под названием «альтернативная история».
Ключевые слова: альтернативная история, история США, развилка, таймлайн.
Romanenko, Y.A. Harry Turtledove's 'How Few Remain' - An old idea, a new approach. The article is dedicated to the pilot novel of the series by the American author Harry Norman Turtledove 'Timeline 191' in the context of contemporary literary genre of "alternate history".
Keywords: alternate history, history of the United States, POD, timeline.

Цель исследования: определить основные особенности романа Гарри Тертлдава «Осталось чуть», выделяющие его среди произведений, написанных в жанре альтернативной истории, рассмотреть художественное пространство реальности, описанной в романе, дать оценку описанию исторических фигур – персонажей романа как художественному приему. **Предметом исследования** является роман «Осталось чуть» (How Few Remain, 1997). **Объект исследования** - альтернативная историческая реальность, созданная писателем в романе.

В последнее время жанр альтернативной истории в русскоязычном литературном пространстве переживает бум. Это связано с тем, что в свое время для этого была подготовлена очень хорошая почва целым рядом блистательных произведений в данном жанре, которые начали публиковаться на изломе десятилетий, ознаменовавших распад Советского Союза и конец «холодной войны». Начинать следует с классического произведения Спрэга де Кампа «Да не опустится тьма», которое долгое время было неизвестно русскому читателю, с великолепного аксеновского «Острова Крым» и мрачноватого «Человека в высоком замке» Филлипа Дика, который также стал краеугольным камнем в дальнейшем развитии жанра АИ. Конечно, следует вспомнить о сериях Гарри Гаррисона, написанных им в соавторстве и без: «Запад Эдема», «Молот и крест», «Кольца анаконды».